

NHỮNG TÁC ĐỘNG TỪ HIỆU ỨNG CỦA CHUYỂN ĐỔI SỐ TỚI SỰ PHÁT TRIỂN CỦA VĂN HÓA

Vũ Ngọc Hưng

Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội

***Tóm tắt:** Bài viết phân tích và chỉ ra những tác động từ hiệu ứng của chuyển đổi số đến sự phát triển văn hóa, chỉ ra sự thay đổi và sự phá vỡ trong cấu trúc văn hóa do sự tác động mạnh mẽ từ tác động chuỗi, tác động kép của chuyển đổi số. Đồng thời, dựa trên những quan sát và phân tích sự tác động tích cực từ chuyển đổi số tới xu thế chuyển mình của văn hóa trong bối cảnh hiện nay; đặc biệt tác giả chỉ ra bản chất của chuyển đổi số, lí giải tại sao chuyển đổi số trong phát triển văn hóa về thực chất chính là chuyển đổi về chủ thể con người.*

***Từ khóa:** Tác động, hiệu ứng, phát triển, chuyển đổi số, phát triển văn hóa.*

Nhận bài ngày 9.1.2023 ; gửi phản biện, chỉnh sửa và duyệt đăng ngày 24.2.2023

Liên hệ tác giả: Vũ Ngọc Hưng; E-mail: ngochungvu1978@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Có thể nói, chuyển đổi số sẽ giúp tăng cường liên kết giữa các bộ phận trong tổ chức, trong cấu trúc của công việc, mục tiêu kết nối có thể dễ dàng thực hiện được nhờ thông tin trên hệ thống; điều này sẽ thúc đẩy và làm tăng tính minh bạch trong tổ chức và tối ưu hóa hiệu suất lao động. Từ thế mạnh đó, chúng tôi cho rằng, thực hiện chuyển đổi số để phát triển văn hóa là thực sự cần thiết và trở thành xu thế tất yếu; thực tế cho thấy chuyển đổi số trong lĩnh vực văn hóa đã và đang tạo ra hiệu ứng tích cực và mạnh mẽ đến sự phát triển kinh tế xã hội, tạo nên một diện mạo văn hóa với nhiều nét tươi mới và độc đáo. Trong bài viết này, tác giả tập trung phân tích những tác động của chuyển đổi số tới sự vận động, chuyển mình và phát triển của văn hóa số, công nghiệp văn hóa và văn hóa kết nối trong bối cảnh bình thường mới hiện nay.

2. NỘI DUNG

2.1. Chuyển đổi số duy trì, kích hoạt và phát triển văn hóa truyền thống

Chuyển đổi số trong lĩnh vực văn hóa đang diễn ra liên tục xuyên suốt quá trình tồn tại và phát triển của văn hóa, quá trình này diễn ra liên tục không ngừng nghỉ theo từng mức độ phát triển công nghệ và sự tiếp nhận công nghệ mới hàng ngày của con người khi tham gia vào các hoạt động của đời sống xã hội. Các thế mạnh của công nghệ mới đã và đang được khai thác tối đa trong các hoạt động của ngành văn hóa.

Đối với ngành văn hóa, chuyển đổi số đang làm thay đổi phương pháp sản xuất nhiều sản phẩm văn hóa, hỗ trợ lưu giữ và bảo tồn các sản phẩm văn hóa, nâng cao giá trị kinh tế của văn hóa thông qua việc gia tăng cơ hội tiếp cận tới các sản phẩm văn hóa truyền thống của nhân loại. Trong nhiều cuộc họp, đảng ta nhấn mạnh: “*Chuyển đổi số là công cụ hữu hiệu để hỗ trợ việc đào tạo kiến thức, học tập kỹ năng duy trì sản phẩm văn hóa truyền thống cũng như sáng tạo và phát triển các sản phẩm văn hóa mới*”⁽¹⁾.

Chuyển đổi số làm thay đổi phương pháp sản xuất, sáng tạo ra nhiều sản phẩm văn hóa: Công cụ công nghệ thông tin đang tham gia nhiều vào công việc tạo ra sản phẩm văn hóa. Việc phục dựng các di tích lịch sử hiện nay đều có sự hỗ trợ rất lớn của các công cụ số.

Các tác phẩm nghệ thuật hội họa, kiến trúc mặc dù chủ yếu vẫn được các nghệ sỹ tạo ra từ sức sáng tạo của trí tuệ chính bản thân mình, tuy nhiên vẫn xuất hiện sự hỗ trợ của công cụ kỹ thuật số trong quá trình sáng tạo ra các sản phẩm này từ các thiết bị máy tính, phần mềm đồ họa hỗ trợ để các nghệ nhân,...từ đó nghệ sỹ dễ dàng bổ sung các ý tưởng và chuẩn bị các tính toán, hành động phù hợp để tạo các sản phẩm nghệ thuật này.

Hình 1. Hội thảo quốc tế về sự tác động của chuyển đổi số đến lĩnh vực nghệ thuật khu vực châu Á (Nguồn: Minh Quang)

Các mặt hàng thủ công mỹ nghệ của các làng nghề lâu đời trước đây thường được thực hiện trực tiếp bằng bàn tay và sức sáng tạo của cá nhân, khi sử dụng công cụ công nghệ số, việc tạo mới các sản phẩm mới được nhanh hơn, đồng đều hơn và đẹp hơn. Các thiết bị ghi âm, ghi hình kỹ thuật số hiện nay cũng đang được sử dụng rất phổ biến tại các trung tâm thu âm, ghi hình, hàng ngày tạo ra các sản phẩm âm nhạc, bộ phim. Đặc biệt, với công nghệ kỹ thuật số hiện nay, các sản phẩm phim ảnh có thể hoàn toàn được tạo lập từ thiết bị kỹ thuật số mà không cần các diễn viên đời thực.

Các tác phẩm nghệ thuật hội họa, kiến trúc mặc dù chủ yếu vẫn được các nghệ nhân, nghệ sỹ tạo ra từ bàn tay và sức sáng tạo của trí tuệ chính bản thân mình, tuy nhiên vẫn xuất hiện sự hỗ trợ của công cụ kỹ thuật số trong quá trình sáng tạo ra các sản phẩm này. Các công đoạn mô phỏng sơ bộ sản phẩm nghệ thuật được các thiết bị máy tính, phần mềm đồ họa hỗ trợ để các nghệ nhân, nghệ sỹ dễ dàng bổ sung các ý tưởng và chuẩn bị các tính toán, hành động phù hợp để tạo các sản phẩm nghệ thuật này.

Chuyển đổi số hỗ trợ lưu giữ và bảo tồn các sản phẩm văn hóa, nâng cao giá trị kinh tế của văn hóa thông qua việc gia tăng cơ hội tiếp cận tới các sản phẩm văn hóa truyền thống của nhân loại như: các sản phẩm văn hóa truyền thống vật thể, kiến trúc sẽ được số hóa hình ảnh chi tiết bằng công nghệ và lưu giữ thông tin trong các cơ sở dữ liệu. Các thông tin dữ liệu này sẽ được lưu giữ vĩnh viễn và là thông tin tham chiếu quan trọng để giúp các nghệ nhân, nghệ sỹ có thể trùng tu, bảo tồn sửa chữa mà vẫn gìn giữ được tác phẩm theo thời gian. Trước đây, khi chưa có công nghệ thì các sản phẩm văn hóa vật thể sẽ bị mai một dần theo thời gian, tuổi thọ các vật chất tạo nên không thể vĩnh cửu, do đó đã có nhiều sản phẩm chỉ còn sót lại một phần, đôi khi không thể khôi phục được như ban đầu vì không còn thông tin, hình ảnh gì về nó.

Chuyển đổi số các sản phẩm văn hóa nghệ thuật truyền thống như các điệu hát dân ca, các hoạt động lễ hội truyền thống, các bài ca, phim ảnh sẽ giúp cho việc lưu giữ các sản phẩm vĩnh viễn, đặc biệt hiện nay, công nghệ số cho phép số hóa và lưu giữ thông tin hình ảnh, âm thanh chất lượng cao và dung lượng lưu trữ gần như vô tận sẽ giúp cho việc bảo tồn, gìn giữ các sản phẩm văn hóa nghệ thuật này được mãi mãi.

Hình 2. Chuyển đổi số tạo nên một môi trường văn hóa kết nối không giới hạn

Với những mục đích khác nhau, có thể có các hình thức lưu trữ dữ liệu về văn hóa khác nhau. Tuy nhiên, nếu sử dụng lưu trữ truyền thống, các sản phẩm được lưu cục bộ tại các

thiết bị lưu trữ đơn lẻ thì khả năng hỏng, mất hoặc giảm chất lượng vẫn xảy ra. Nếu lưu trữ theo hình thức dữ liệu số, lưu trong các kho dữ liệu số thì khả năng trao đổi, chia sẻ dữ liệu trên hệ thống mạng được dễ dàng, bảo quản mới được vĩnh viễn nhờ các giải pháp sao lưu dự phòng ở nhiều nơi khác nhau.

Từ việc lưu giữ các dữ liệu số về văn hóa, các thông tin sản phẩm văn hóa được quảng bá, chia sẻ tới nhiều người hơn trên mọi miền cũng như ra thế giới thông qua mạng toàn cầu Internet. Trước đây, các sản phẩm văn hóa thường chỉ được biết đến ở một nhóm người, một vùng nhỏ thì nay có thể lan tỏa tới nhiều người và phạm vi rộng lớn hơn nhiều lần. Về nội dung này, Đảng và Nhà nước luôn xác định rằng: *“Từ khả năng chia sẻ, lan tỏa và quảng bá rộng lớn này, sẽ góp phần nâng cao giá trị vốn có của các sản phẩm văn hóa truyền thống và đây là cơ hội lớn để tăng giá trị kinh tế của văn hóa”*⁽²⁾. Các thông tin về sản phẩm văn hóa khi chia sẻ trên môi trường mạng, những người quan tâm sẽ đến tham quan, chiêm ngưỡng và từ đó kéo theo sự gia tăng giá trị kinh tế nhờ các hoạt động dịch vụ phụ trợ ngoài thu phí tham quan phát triển công nghiệp du lịch.

Chuyển đổi số là công cụ hữu hiệu để hỗ trợ việc đào tạo kiến thức, học tập kỹ năng duy trì sản phẩm văn hóa truyền thống cũng như sáng tạo và phát triển các sản phẩm văn hóa mới: Đào tạo kiến thức, kỹ năng về nghệ thuật giúp các thế hệ văn nghệ sỹ nối tiếp nhau duy trì, gìn giữ và phát triển sáng tạo các sản phẩm văn hóa nghệ thuật truyền thống.

“Từ những ưu việt của thành tựu chuyển đổi số, các nhà quản lí và tổ chức văn hóa nghệ thuật dễ dàng, và hiệu quả hơn trong quản trị hệ thống, quản trị chuỗi, quản trị chiến lược, quản trị mô hình,...các sản phẩm văn hóa nghệ thuật”.

Nhờ chuyển đổi số, các dữ liệu số về văn hóa, nghệ thuật được lưu giữ, chia sẻ là cơ hội tốt để các văn nghệ sỹ, những học viên nghệ thuật được tiếp cận và tham khảo, học hỏi một cách dễ dàng ở mọi nơi, mọi lúc. Đồng thời, từ những ưu việt của thành tựu chuyển đổi số, các nhà quản lí văn và tổ chức văn hóa nghệ thuật dễ dàng, thuận tiện và hiệu quả hơn trong

quản trị hệ thống, quản trị chuỗi, quản trị chiến lược, quản trị mô hình,... các sản phẩm văn hóa nghệ thuật.

2.2. Chuyển đổi số thúc đẩy công nghiệp văn hóa vươn mình mạnh mẽ hơn

Theo Bản đồ toàn cầu đầu tiên về công nghiệp Văn hóa và sáng tạo của UNESCO năm 2015 công bố năm 2017, thì công nghiệp văn hóa và sáng tạo (*Cultural and Creative Industries*) có tổng doanh thu lên đến 2.260 nghìn tỷ USD và tạo công ăn việc làm cho 29,5 triệu lao động trên toàn cầu. Trong đó, theo các nhà nghiên cứu văn hóa cho biết gần “25% thành phần lao động ở độ tuổi từ 15 đến 3”⁽³⁾. Thống kê của UNESCO cho thấy, châu Á với nhiều quốc gia có ngành công nghiệp văn hóa và sáng tạo hàng đầu như Nhật Bản, Hàn Quốc và Ấn Độ đã trở thành thị trường văn hóa và giải trí lớn nhất thế giới, vượt trên cả châu Âu và Bắc Mỹ.

Còn theo dữ liệu thống kê của Ngân hàng thế giới công bố năm 2020, tỷ lệ đóng góp doanh thu của ngành công nghiệp văn hóa (bao gồm cả lĩnh vực du lịch văn hóa) đối với tổng doanh thu toàn cầu là xấp xỉ 5% và đem lại việc làm chiếm tỷ trọng 2,7% tổng số lao động trên thế giới, *lao động ngành có thu nhập cao gấp 2,5 lần so với mặt bằng chung*⁽⁷⁾.

Công nghiệp văn hóa được Đảng và Nhà nước ta rất quan tâm và chú trọng phát triển từ lâu. Các nhà nghiên cứu văn hóa cũng nhận định: “*Phát triển các ngành công nghiệp văn hóa trở thành những ngành kinh tế dịch vụ quan trọng, góp phần phát triển kinh tế tri thức*”⁽⁴⁾.

Đồng thời phát triển rõ rệt về chất và lượng, đóng góp tích cực vào tăng trưởng kinh tế và giải quyết việc làm thông qua việc sản xuất ngày càng nhiều sản phẩm dịch vụ văn hóa đa dạng, chất lượng cao, đáp ứng nhu cầu sáng tạo, hưởng thụ và tiêu dùng văn hóa của người dân trong nước và xuất khẩu; góp phần quảng bá thương hiệu sản phẩm, dịch vụ văn hóa; ưu tiên phát triển các ngành có nhiều lợi thế, tiềm năng của Việt Nam và mục tiêu cụ thể là phấn đấu doanh thu của các ngành công nghiệp văn hóa đóng góp đóng góp lớn cho xã hội.

2.3. Chuyển đổi số là công cụ kết nối phát triển văn hóa, góp phần tăng trưởng kinh tế xã hội

Văn hóa Việt Nam là một nền văn hóa giàu có, sự sáng tạo của con người Việt Nam luôn tồn tại và phát triển theo thời gian. Tuy nhiên, các sản phẩm văn hóa vẫn đang tồn tại tương đối độc lập và rời rạc, chỉ mới đáp ứng nhu cầu hưởng thụ tại chỗ và trực tiếp của cộng đồng dân cư nhỏ vì các liên kết tương hỗ để hỗ trợ nhau cùng phát triển của các ngành nghề còn thấp, cơ chế thích hợp để thành công của công nghiệp văn hóa còn chưa hoàn chỉnh.

Đối với ngành văn hóa, chuyển đổi số đang làm thay đổi phương pháp sản xuất nhiều sản phẩm văn hóa, hỗ trợ lưu giữ và bảo tồn các sản phẩm văn hóa, nâng cao giá trị kinh tế của văn hóa thông qua việc gia tăng cơ hội tiếp cận tới các sản phẩm văn hóa truyền thống của nhân loại, là công cụ hữu hiệu để hỗ trợ việc đào tạo kiến thức, học tập kỹ năng duy trì sản phẩm văn hóa truyền thống cũng như sáng tạo và phát triển các sản phẩm văn hóa mới.

Quá trình này diễn ra liên tục không ngừng nghỉ theo từng mức độ phát triển công nghệ và sự tiếp nhận công nghệ mới hàng ngày của con người khi tham gia vào các hoạt động của đời sống xã hội. Các ưu việt của công nghệ mới, đặc biệt là công nghệ thông tin đã và đang được khai thác tối đa trong các hoạt động của đời sống xã hội nói chung và của ngành văn hóa nói riêng.

Hình 4. Hội thảo chuyển đổi số tăng trưởng kinh tế công nghiệp văn hóa khu vực Đông Nam Á (Ảnh: Lê Minh Tạo)

Để phát triển văn hóa, việc thực hiện chuyển đổi số là rất cần thiết hiện nay để thúc đẩy nhanh hơn quá trình phát triển công nghiệp văn hóa của Việt Nam. Chuyển đổi số sẽ khắc phục các yếu điểm như mức độ hợp tác và đối tác còn thấp của các ngành, lĩnh vực, thị trường nội địa và quốc tế cho các sản phẩm và dịch vụ văn hóa Việt Nam còn kém phát triển. Khi các thông tin, dữ liệu số về văn hóa được chia sẻ, lan tỏa, các ngành khác, lĩnh vực khác như du lịch, sản xuất các sản phẩm thủ công mỹ nghệ,... sẽ có cơ hội phân tích và định hướng kết nối, tương tác để phát triển kinh doanh, dịch vụ.

Với xu hướng chung này, cùng với sự đa dạng về văn hóa truyền thống gắn liền với môi trường thiên nhiên tốt, nhiều danh lam thắng cảnh và các di sản văn hóa, nước ta sẽ là một nước có nhiều cơ hội lớn để phát triển kinh tế.

Với định hướng phát triển công nghiệp du lịch là một trong những trọng tâm phát triển kinh tế, khai thác tốt các lợi thế văn hóa và môi trường tự nhiên thì việc liên kết, tương hỗ giữa văn hóa với du lịch là không thể thiếu. Do đó, giới nghiên cứu nhận định: “Chuyển đổi số lĩnh vực văn hóa sẽ là đòn bẩy, là phương tiện tối ưu và tốt nhất để thúc đẩy sự phát triển kinh tế xã hội”⁽⁵⁾.

2.4. Chuyển đổi số là nền tảng và động lực để chuyển đổi con người

Trước tiên là vấn đề con người, hiện nay việc số hóa trong lĩnh vực văn hóa về cơ bản đã được áp dụng triệt để, chuyển đổi từ hệ thống thường sang kỹ thuật số. Tuy nhiên, các chuyên gia văn hóa trên thế giới cũng lưu ý rằng: “Thực chất đây chưa phải là là chuyển đổi số, việc chuyển đổi số cần phải gắn liền “chuyển đổi” được con người hay nói cách khác phải thay đổi từ nhân sự xây dựng nội bộ, đầu tư cho “nội bộ” có như vậy mới thực sự thực hiện được việc chuyển đổi số, nếu con người không chuyển đổi thì việc đầu tư nền tảng, cơ sở kỹ thuật số hiện đại cũng không có tác dụng và không thể gọi là chuyển đổi số”⁽⁶⁾.

Hình 5. Tổ chức họp báo thông tin về Diễn đàn cấp cao chuyển đổi số Việt Nam - Châu Á. (Ảnh: Minh Quyết/TTXVN)

Thứ hai cần phải xây dựng văn hóa học hỏi, đây là một yếu tố rất quan trọng là cốt lõi của chuyển đổi con người trong lao động cũng như kiến tạo văn hóa. Qua học hỏi chúng ta sẽ thích ứng với các phương pháp, chính sách làm việc mới thay đổi hệ thống quan điểm, hành vi hần sâu theo văn hóa cũ. Phải bỏ được thói quen “ngại thay đổi”, “đại khái” cho xong việc hoặc “không phản hồi” coi việc thay đổi là việc của người khác...qua các hoạt động cụ thể sẽ giúp người lao động từng bước thích ứng văn hóa kết nối, công nghệ kết nối văn hóa, cách làm việc mới gắn với chuyển đổi số.

Thứ ba trong quá trình xây dựng văn hóa phục vụ chuyển đổi số cần mạnh dạn đổi mới, hướng người lao động đến với những phương pháp, cách làm việc hiệu quả và quan trọng nhất là phải làm thay đổi được nhận thức, thay đổi tư duy lối mòn trong thực tiễn lao động và phải xem việc chuyển đổi số cũng như chuyển đổi tư duy con người là nhu cầu tất yếu để phát triển và sinh tồn.

Thứ tư là, đẩy mạnh ứng dụng chuyển đổi số để phát triển công nghiệp văn hóa là cần thiết, bởi lẽ chuyển đổi số sẽ khắc phục các yếu điểm như mức độ hợp tác và đối tác còn

thấp của các ngành, lĩnh vực, các sản phẩm và dịch vụ văn hóa Việt Nam còn kém phát triển. Khi thông tin, dữ liệu số về văn hóa được kết nối, chia sẻ và lan tỏa,...các ngành khác sẽ có cơ hội để phát triển. Như vậy, tận dụng hiệu ứng tích cực từ chuyển đổi số để phát triển văn hóa có vai trò then chốt trong việc xây dựng, phát huy giá trị văn hoá dân tộc và tầm vóc con người Việt Nam trong bối cảnh hiện nay.

3. KẾT LUẬN

Từ các phân tích trên, có thể cho ta thấy rằng, việc sử dụng công cụ kỹ thuật số hiện nay trong quá trình sản xuất, sáng tạo ra các sản phẩm văn hóa là rất phổ biến. Hay nói cách khác, chuyển đổi số đang diễn ra liên tục, xuyên suốt, bao phủ gần trọn vẹn trong quá trình sản xuất và sáng tạo văn hóa hiện nay. Chuyển đổi số trong lĩnh vực văn hóa có vai trò quan trọng và lợi ích to lớn đóng góp vào việc xây dựng, phát huy giá trị văn hoá và sức mạnh con người Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phạm Bích Huyền, Đặng Hoài Thu (đồng chủ biên) (2014). *Các ngành công nghiệp văn hóa*, Nhà xuất bản Lao động.
2. Phạm Duy Đức, Vũ Thị Phương Hậu (đồng chủ biên) (2012). *Xây dựng, phát triển ngành công nghiệp văn hóa ở Thủ đô Hà Nội*. Nhà xuất bản Văn hóa Thông tin.
3. Phạm Ngọc Trung (chủ biên) (2011). *Văn hóa và phát triển*. Nhà xuất bản Chính trị và Hành chính.
4. Quyết định số 1755/ QĐ-TTg ngày 08/9/2016 của Thủ tướng Chính phủ Phê duyệt Chiến lược phát triển các ngành Công nghiệp văn hóa Việt Nam đến năm 2020 tầm nhìn đến năm 2030.
5. Thủ tướng Chính phủ (2016). *Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hóa Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030* (ban hành ngày 8 tháng 9 năm 2016).

THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON CULTURE DEVELOPMENT

Abstract: *The article analyzes and points out the impact of digital transformation on cultural development as well as the change in cultural structure due to the strong effect of supply chain and dual acting of digital transformation. At the same time, based on the observation and the analysis of some positive impacts of digital transformation on cultural development in the current situation, the author also presents the nature of digital transformation that explains digital transformation in cultural development as the transformation of human.*

Keywords: *Impact, effect, development, digital transformation, cultural development.*